

Charakterystyka metod i technik badawczych

Najogólniej rzecz ujmując metody i techniki badań pedagogicznych są sposobami postępowania naukowego, którego celem jest rozwiązanie problemu badawczego. Metody są ogólnie postulowanym sposobem rozwiązania problemu badawczego, natomiast techniki są odnoszone do „bardziej uszczegółowionych sposobów postępowania badawczego i faktycznie stosowanych w danej nauce” [1]. Techniki badawcze zawierają się niejako w metodach badawczych, stanowią one część składową metody badań.

Metodę badawczą definiuje A. Kamiński jako „zespół teoretycznie uzasadnionych zabiegów koncepcyjnych i instrumentów obejmujących najogólniej całość postępowania badawczego, zmierzającego do rozwiązania określonego problemu naukowego” [2].

S. Nowak pisze, że metody badawcze to „przede wszystkim typowe, powtarzalne sposoby zbierania, opracowywania, analizy i interpretacji danych empirycznych, służące do uzyskania maksymalnie uzasadnionych odpowiedzi na stawiane w nich pytanie” [3].

Mieczysław Łobocki określa metody badań jako „ogólne, niedostatecznie uszczegółowione sposoby dochodzenia do uzasadnionych, sprawdzonych twierdzeń na temat zjawisk, procesów dydaktyczno – wychowawczych” [4].

Podział metod oraz podporządkowanych im technik badań pedagogicznych wg Mieczysława Łobockiego [5]:

a) *metoda obserwacji*. Obserwacja wymaga „koncentracji uwagi na zachowaniach (reakcjach) ważnych z naukowego punktu widzenia, czyli podporządkowanej jakiemuś, z góry ustalonemu celowi poznawczemu” [6], rejestrowania danych, interpretacji oraz sprawdzenia i kontroli pod względem trafności i

rzetelności; jest zamierzonym i planowanym spostrzeganiem jakiegoś faktu, zjawiska czy zdarzenia w sposób systematyczny, a czasami okazjonalny [7].

Do metody tej zaliczamy techniki obserwacji skategoryzowanej i technikę obserwacji próbek cząstkowych; techniki obserwacji niestandardyzowanej, do których zaliczamy technikę obserwacji dorywczej, technikę dzienników obserwacyjnych, technikę obserwacji fotograficznej i technikę próbek zdarzeń;

b) *metoda szacowania*, czyli skale ocen lub skale szacunkowe. „Przez metodę szacowania rozumie się ocenianie osób badanych pod względem określonych cech zachowania się w skali kilkustopniowej. Oceny takiej dokonać może każdy, kto zna bliżej osoby będące jej przedmiotem” [8]. Cechę przedstawia się najczęściej w postaci jej:

- „nazwy,
- definicji, określającej ogólne znaczenie danej cechy,
- definicji określającej w sposób bardziej skonkretyzowany ocenianą cechę (z dokładnym podaniem warunków i sytuacji, w jakich można ich oczekiwać) lub
- dokładnego uszczegółowienia nazwy cechy w formie wyliczenia różnych zachowań, w jakich może się ona przejawiać” [9].

Do metody szacowania zaliczamy skale numeryczne oraz graficzne, przymiotnikowe oraz opisowe, dyskretne oraz ciągłe, także skale z wymuszonym wyborem i inne;

c) *eksperyment pedagogiczny* „jest metodą badania zjawisk, związanych z wychowaniem, nauczaniem i kształceniem, wywołanych specjalnie przez osobę badającą w kontrolowanych przez nią warunkach, celem poznania tych zjawisk. Wartość rozumianego w ten sposób eksperymentu polega zwłaszcza na poddaniu naukowej kontroli warunków, w jakich został przeprowadzony. Przy czym przez warunki rozumie się tu zwykle zarówno metody i formy oddziaływań pedagogicznych, jak również

następstwa, jakie one za sobą pociągają” [10].

Do eksperymentu pedagogicznego zaliczamy technikę grup równoległych, technikę podziału krzyżowego (rotacji), technikę czterech grup, technikę jednej grupy oraz badania quasi-eksperymentalne;

d) *testy osiągnięć szkolnych* zajmują się postawieniem diagnozy. Są one oceną osiągnięć szkolnych uczniów w zakresie danej wiedzy i umiejętności określonego przedmiotu nauczania. Testy mogą obejmować:

- „proste odtwarzanie z pamięci,
- rozumienie,
- umiejętność rozwiązania znanego problemu,
- umiejętność rozwiązania nowego problemu,
- krytyczną ocenę sytuacji,
- zdolność do syntezy” [11].

Testy osiągnięć szkolnych można podzielić ze względu na (podział wg B. Niemierko):

- „mierzoną cechą osiągnięć badanego,
- układ odniesienia wyników testowania,
- stopień zaawansowania konstrukcyjnego testu,
- zasięg stosowania testu,
- typ czynności wykonywanej przez badanego dla udzielenia odpowiedzi na zadanie testowe” [12];

e) *metoda socjometryczna* to „ilościowe badanie stosunków międzyludzkich w aspekcie faworyzowania, obojętności i odrzucenia w określonej sytuacji wyboru? [13]. Metoda polega na dokonywaniu wyborów negatywnych lub pozytywnych wśród członków grupy ze względu na dane kryterium. Celem tej metody jest badanie stosunków interpersonalnych. ?Mówi się tam o stosunkach przyciągania (atrakcji), jak sympatia, przyjaźń, solidarność, zaufanie i o stosunkach odpychania (repulsji), tj. stosunkach opartych na uczuciach antypatii, wrogości, uleganiu uprzedzeniom” [14]. W metodzie tej stosuje się

klasyczną technikę socjometryczną, plebiscyt życzliwości i niechęci, technikę „Zgadnij kto?” oraz technikę szeregowania rangowego;

f) *analiza dokumentów* inaczej nazywana analizą wytworów pracy, analizą wytworów lub analizą prac własnych dzieci i młodzieży. Analiza dokumentów to analiza wszelkich wytworów dzieci, młodzieży i dorosłych, która może „stanowić źródło informacji, na podstawie które można wydawać uzasadnione sądy o przedmiotach, ludziach i procesach” [15]. Analiza dokumentów obejmuje analizę wytworów pisanych i niepisanych, np. rysunków, nagrań magnetofonowych i zapisów cyfrowych, zdjęć, przedmiotów codziennego użytku, filmów, prac ręcznych. Do analizy dokumentów zaliczamy klasyczne techniki analizy dokumentów (analiza zewnętrzna i wewnętrzna dokumentów), nowoczesne techniki analizy dokumentów, analizę ilościową, jakościową i formalną dokumentów, a także analizę wypracowań, dzienników, rysunków i innych technik analizy dokumentów;

g) *metoda sondażu* gromadzi informacje „o interesujących badacza problemach w wyniku relacji słownych osób badanych, nazywanych respondentami” [16]. Stosujemy ją, gdy chcemy poznać opinie czy przekonania, oceny czy wiedzę, postawy, motywy czy zainteresowania respondentów. Główną cechą metody sondażu jest „wypytywanie” lub sondowanie opinii. W badaniach pedagogicznych pełni ona funkcję uzupełniającą (pomocową). Do metody sondażu zaliczamy techniki sondażu z zastosowaniem ankiety (technika ankiety audytoryjnej, pocztowej i prasowej, w tym ankietę anonimową i jawną), techniki sondażu z zastosowaniem wywiadu, tj. częściowo lub całkowicie swobodnego wywiadu i wywiadu ustrukturalizowanego czy skategoryzowanego, wywiadu jawnego i ukrytego, wywiadu indywidualnego i zbiorowego;

h) *metoda dialogowa (rozmowa)* jest metodą rzadko stosowaną w badaniach pedagogicznych. Należy ona do tzw. „miękkich” metod badawczych co znaczy, że jest ona pozbawiona z góry zaplanowanego przebiegu, jest tylko nakreślony ogólny lub

bardziej uszczegółowiony temat, jaki przypomina się osobom badanym, natomiast nie ma zestawu zaplanowanych i przygotowanych pytań. Po prostu przystępuje się do rozmowy, czyli swobodnej wymiany informacji, myśli i uczuć. Na poprawność metody dialogowej składa się uważne i cierpliwe słuchanie, umiar w odpowiadaniu na stawiane przez rozmówców pytania, powściągliwość w zadawaniu pytań rozmówcom. Na metodę dialogową (rozmowę nieustrukturalizowaną, swobodną wymianę informacji) składa się rozmowa indywidualna i grupowa, rozmowa bezpośrednia i pośrednia, rozmowa oparta na słuchaniu biernym i czynnym;

i) *metoda biograficzna* w badaniach socjologicznych nazywana jest metodą badań biograficznych, metodą dokumentów autobiograficznych bądź biograficznych albo też metodą dokumentów ludzkich czy dokumentów osobistych [\[171\]](#). Cechą charakterystyczną tej metody jest to, iż jednocześnie wykorzystuje inne techniki i metody badawcze, jak na przykład analizę dokumentów, obserwację, metodę sondażu czy metodę dialogową. Metoda ta jest pozbawiona znamion samodzielności przysługujących innym metodom badań pedagogicznych. Zastosowanie tej metody wymaga odwołania się do innej metody lub techniki badawczej. Metoda ta zgodnie z sugestią N. K. Denzina, gorliwego jej propagatora opiera się na następujących założeniach:

- badanie ludzkich działań powinno jak najbardziej wnikliwie uwzględniać poznanie subiektywnych odczuć, doznań i przeżyć ludzi warunkujących wszelką ich aktywność,
- prowadzone analizy powinny uwzględniać kontekst środowiskowy, gdyż otoczenie, w którym żyje i działa jednostka, określa subiektywne interpretacje i znaczenia przez nią wyrażane,
- w badaniach należy wykorzystywać różne źródła, gdyż wszelkie rodzaje danych biograficznych, pozwalające na poznanie subiektywnych aspektów zjawisk społecznych,

posiadają wartość dla badacza,

- badania powinny mieć charakter monografii historycznej (czy to jednej osoby, czy grupy bądź organizacji społecznej), dlatego że subiektywne interpretacje, przeżycia (jednostki lub grup społecznych) można w pełni zrozumieć jedynie wówczas, gdy odniesie się je do przeszłych doświadczeń (za A. Nowak, *Metoda biograficzna w badaniach pedagogicznych*, 1998, s.100?[\[18\]](#)).

[\[1\]](#) Tamże, s. 27.

[\[2\]](#) A. Kamiński, *Metoda, technika i procedura badawcza w pedagogice empirycznej*, w: *Metodologia pedagogiki społecznej*, red. R. Wroczyński, T. Pilch, Warszawa – Wrocław – Kraków – Gdańsk 1974, PAN, s. 65.

[\[3\]](#) S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, Warszawa 1985, s.22.

[\[4\]](#) M. Łobocki, *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa 1978, PWN, s. 115.

[\[5\]](#) M. Łobocki, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006, s. 29-30.

[\[6\]](#) Tamże, s. 45-46.

[\[7\]](#) Por. za: M. Łobocki, *Metody i techniki?*, s. 46.

[\[8\]](#) Tamże, s. 81.

[\[9\]](#) Tamże, s. 82.

[\[10\]](#) Tamże, s. 106.

[\[11\]](#) Tamże, s. 141-142.

[\[12\]](#) Cyt. za M. Łobocki, *Metody i techniki?*, s. 143.

[13] Cyt. za M. Łobocki, *Metody i techniki?*, s. 173.

[14] M. Łobocki, *Metody i techniki?*, s. 174.

[15] Cyt. za M. Łobocki, *Metody i techniki?*, s. 212.

[16] M. Łobocki, *Metody i techniki?*, s. 243.

[17] Tamże, s. 293.

[18] Cyt. za M. Łobocki, *Metody i techniki?*, s. 294.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.